Sant Joan, la festa pagana del solstici «adoptada» per l'Església

La festivitat va néixer per celebrar el solstici d'estiu i purificar persones i camps, però el cristianisme va acabar fent-se-la seva

Una foguera de Sant Joan | Adrià Costa

Per explicar moltes de les tradicions que se celebren a Catalunya cal remuntar-se als llibres d'història per conèixer de quina manera es gaudien segles enrere les dates del calendari marcades com a festivitats. Una de les importants era la del **solstici d'estiu**, el moment de l'any en què el sol es troba al seu punt més alt i que dona peu a un refrany tan fàcil de recordar com verídic: **"Sant Joan, el dia més gran"**.

Era en aquesta jornada quan **s'encenien les grans pires** que servien, d'una banda, per donar-li una força simbòlica a un sol que anava perdent el seu vigor, i, de l'altra, per "purificar" les persones que l'envoltaven així com també els camps i les llars. **A la flama se li donava un caràcter depurador** del que ja es té constància en èpoques gregues i romanes, una creença que encara avui s'invoca, però que es fa des d'una vessant festiva i folklòrica.

L'origen secular de la festa de Sant Joan va anar adoptant, però, un caire religiós que relligava el naixement de Jesús i el solstici d'hivern amb el del seu cosí, Sant Joan Baptista, i el solstici d'estiu. Els evangelis referencien aquesta diferència en el temps i, d'alguna manera, es comencen a fer seva aquella tradició en honor a la naturalesa i a l'arribada del zenit solar que es gaudia centúries enrere per reivindicar-la com quelcom cristià que se celebrava en honor al sant que va batejar Jesús.

?[noticiadiari]2/204351[/noticiadiari]
La tradició pagana de la foguera va intentar ser combatuda pel cristianisme, que en el Concili

de Constantinoble de l'any 680 les va condemnar amb duresa tal com es recorda en el *Costumari Català* de Joan Amades.

No obstant, l'arrelament d'aquesta tradició per part de la societat catalana va acabar per fer acotar les voluntats combatives del clergat, que va acceptar les enceses com un costum que, si bé era d'origen pagà, **havia estat assumit com una tradició que marcava l'inici d'un temps nou** i que tampoc suposava una amenaça contra els dogmes de la fe.

Arribada de la Flama del Canigó a Coll d'Ares. Foto: Adrià Costa

A aquesta tradició, **celebrada també en altres països com Portugal, Noruega, Dinamarca, Suècia, Finlàndia o el Regne Unit**, se li ha anat sumant, amb els anys, la praxis de tirar petards, un fet que es pot interpretar com un costum que ajuda a espantar les males ànimes però que a la pràctica ja serveix només per fer més divertida i genuïna la revetlla i, alhora, per generar un volum de negoci implantat a casa nostra des de fa dècades.

[noticiadiari]2/204391[/noticiadiari]
La forta **tradició pirotècnica de la cultura catalana es remunta als segles XII i XIII** amb la influència deixada pels àrabs, que n'eren uns grans afeccionats.

?Del Quixot sense fogueres als gats cremats
Les fogueres es troben en centenars de municipis catalans, inclosa la ciutat de Barcelona, on durant anys hi va haver la prohibició explícita de no poder-les encendre dins del nucli urbà per por a que provoquessin incendis atesa la gran densitat de població.

Joan Amades recorda que **Miguel de Cervantes va fer arribar el Quixot a Barcelona la vigília de Sant Joan** i que en cap moment s'explica que s'encenguessin fogueres, la qual cosa

explicaria que a les darreries del segle XVI no es devien encendre fogueres dins del clos de la ciutat.

On sí es veien **fogueres era als rodals de la capital**, on els pagesos muntaven pires, autèntics reclams per molts barcelonins, que sortien enfora per contemplar l'espectacle de la revetlla i calibrar-ne la seva importància a partir del nombre de fogueres que es podien albirar.

Les escenes bucòliques podien no ser-ho tant en alguns indrets de la ciutat si s'atén al que diu Amades al seu costumari, que fa referència al **bàrbar costum q**ue hi havia uns quants anys abans de l'enderroc de les muralles a la part exterior del portal de Sant Antoni.

El folklorista assegura que **mentre crepitava el foc de les fogueres era costum llençar-hi gats vius** "fins al punt que la que per la rodalia pocs eren els gatonets que sobrevivien en una nit com la de Sant Joan".